

ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ ЯК ІНДИКАТОРИ ВІЯВЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

©2020 ІЛЬЧУК В. П., ШИШКІНА О. В.

УДК 005.334-047.44:658.29

JEL: P42

Ільчук В. П., Шишкіна О. В. Фінансові показники як індикатори виявлення фінансових ризиків промислових підприємств

Метою статті є дослідження можливостей використання показників оцінки фінансового стану промислових підприємств як індикаторів виявлення ймовірності виникнення фінансових ризиків для своєчасного усунення загроз фінансових втрат і банкрутства. У результаті дослідження обґрунтована необхідність використання фінансових показників як індикаторів виявлення фінансових ризиків промислових підприємств, для чого розроблено поетапний процес використання означених показників. Доведено, що управління фінансовими ризиками промислових підприємств найбільш ефективно за умов визначення першопричин їх виникнення, що потребує попереднього аналізу фінансових показників, характеру або механізму впливу на них певних факторів, оцінки динаміки відхилень їх значень від нормативних або планових. Установлено, що для усунення ризиків, що спричиняють значні фінансові втрати, здатні зумовити втрату капіталу та призвести до банкрутства промислового підприємства, необхідно здійснювати постійний моніторинг відхилень фінансових показників і своєчасно розробляти та запроваджувати превентивні заходи протидії їх виникненню. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є розробка антиризикових заходів, спрямованих на протидію негативному впливу фінансових ризиків та визначення їх впливу на вартість промислового підприємства, що дозволить забезпечити прикладний характер наукового дослідження.

Ключові слова: фінансові ризики, промислові підприємства, протидія ризикам, моніторинг ризиків, фінансові показники, індикатори фінансового стану.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-2-413-421>

Рис.: 5. Табл.: 1. Формул: 1. Бібл.: 9.

Ільчук Валерій Петрович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Національний університет «Чернігівська політехніка» (вул. Шевченка, 95, Чернігів, 14027, Україна)

E-mail: ivp5@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4844-1326>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/F-4864-2016>

Шишкіна Олена Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Національний університет «Чернігівська політехніка» (вул. Шевченка, 95, Чернігів, 14027, Україна)

E-mail: shyshkina.olena.v@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8946-1027>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/F-3208-2014>

SPIN: <http://elibrary.ru/8608-4480>

УДК 005.334-047.44:658.29

JEL: P42

Ільчук В. П., Шишкіна О. В. Финансовые показатели как индикаторы выявления финансовых рисков промышленных предприятий

Целью статьи является исследование возможностей использования показателей оценки финансового состояния промышленных предприятий в качестве индикаторов выявления вероятности возникновения финансовых рисков для своевременного устранения угроз финансовых потерь и банкротства. В результате исследования обоснована необходимость использования финансовых показателей как индикаторов выявления финансовых рисков промышленных предприятий, для чего разработан поэтапный процесс использования указанных показателей. Доказано, что управление финансовыми рисками промышленных предприятий наиболее эффективно в условиях определения первопричин их возникновения, что требует предварительного анализа финансовых показателей, характера или механизма влияния на них определенных факторов, оценки динамики отклонений их значений от нормативных или плановых. Установлено, что для устранения рисков, которые вызывают значительные финансовые потери, могут повлечь потерю капитала и привести к банкротству промышленного предприятия, необходимо осуществлять постоянный мониторинг отклонений финансовых показателей и своевременно разрабатывать и вводить превентивные меры противодействия их возникновению. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении является разработка антирисковых мероприятий, направленных на противодействие негативному влиянию финансовых рисков и определение их влияния на стоимость промышленного предприятия, что позволит обеспечить прикладной характер научного исследования.

Ключевые слова: финансовые риски, промышленные предприятия, противодействие рискам, мониторинг рисков, финансовые показатели, индикаторы финансового состояния.

Рис.: 5. Табл.: 1. Формул: 1. Библ.: 9.

Ільчук Валерій Петрович – доктор економічних наук, професор, професор, кафедра фінансів, банківського дела та страхування, Національний університет «Чернігівська політехніка» (вул. Шевченка, 95, Чернігів, 14027, Україна)

E-mail: ivp5@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4844-1326>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/F-4864-2016>

Шишкіна Олена Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківського дела та страхування, Національний університет «Чернігівська політехніка» (вул. Шевченка, 95, Чернігів, 14027, Україна)

E-mail: shyshkina.olena.v@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8946-1027>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/F-3208-2014>

SPIN: <http://elibrary.ru/8608-4480>

Ilchuk V. P., Shyshkina O. V. Financial Ratios as Indicators for Identification of Financial Risks of Industrial Enterprises

The article is aimed at exploring the possibilities of using ratios of assessment of the financial condition of industrial enterprises as indicators of the probability of occurrence of financial risks to eliminate threats of financial losses and bankruptcy in a timely manner. As a result of the study, the need to use financial ratios as indicators for identification of financial risks of industrial enterprises is substantiated, with developing a step-by-step process of using these ratios. It is proved that the management of financial risks of industrial enterprises is most efficient in the context of defining the root causes of their occurrence, which requires a preliminary analysis of financial ratios, the nature or mechanism of influence on them of certain factors, assessment of the dynamics of deviations of their values from the regular or planned ones. It is determined that in order to eliminate risks that cause significant financial losses, can lead to loss of capital and even bankruptcy of an industrial enterprise, it is necessary to constantly monitor the deviations of financial ratios and timely develop and introduce preventive measures to counteract their occurrence. Prospects for further research in this direction are the development of anti-risk measures aimed at counteracting the negative impact of financial risks and determining their impact on the value of an industrial enterprise, which will ensure the applied nature of scientific research.

Keywords: financial risks, industrial enterprises, risks counteracting, risks monitoring, financial ratios, indicators of financial condition.

Fig.: 5. **Tabl.:** 1. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 9.

Ilchuk Valerii P. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, National University «Chernihiv Polytechnic» (95 Shevchenko Str., Chernihiv, 14027, Ukraine)

E-mail: ivp5@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4844-1326>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/F-4864-2016>

Shyshkina Olena V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, National University «Chernihiv Polytechnic» (95 Shevchenko Str., Chernihiv, 14027, Ukraine)

E-mail: shyshkina.olena.v@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8946-1027>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/F-3208-2014>

SPIN: <http://elibrary.ru/8608-4480>

Динамічні зміни в економічному середовищі функціонування промислових підприємств супроводжуються зовнішніми та внутрішніми викликами та загрозами, що посилюються в умовах турбулентності економічних процесів, які зумовлюють виникнення кризових явищ і ризикових подій з відповідними негативними фінансовими наслідками.

Невизначеність та мінливість економічного середовища ускладнює планування та прогнозування очікуваних результатів господарювання, створює небезпеку виникнення непередбачуваних фінансових втрат, що може призвести не тільки до зниження кредитоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства, втрати конкурентоспроможності продукції, а в песимістичному сценарії – до банкрутства та ліквідації.

Дослідженню теоретико-прикладних і методологічних аспектів функціонування промислових підприємств присвятили роботи таких вітчизняні та іноземні вчені, як: Акофф Р. Л., Афанасьєв М. В., Беляєв С. Г., Букреев А. М., Бутов Г. Н., Градов А. П., Драпкіна Г. С., Зінь Е. А., Кошкін В. І., Лаврів Л. А., Мескон М., Москалюк В. Є., Тарасюк Г. В., Шваб Л. І., Ястремська О. М. та ін. Методологічні проблеми аналізу й оцінки ризик-середовища в контексті функціонування та розвитку економічних суб'єктів знаходиться в центрі уваги Бланка І. О., Бадалової А. Г., Вітлінського В. В., Вяткіна В. М., Грязнової А. Г., Лобанова О. О., Пантелєєва О. В., Семенової К. Д., Старостіної А. О., Тарасової К. І., Чекулаєва М. В., Чугунова А. В. і багатьох інших науковців. Глобалізаційні та інтеграційні процеси, що відбуваються протягом останніх десятиліть у світовому економічному просторі, затяжний харак-

тер фінансово-економічної кризи, що відчувають на собі національні економіки, спричинили зростання науково-прикладних досліджень у сфері управління фінансовими ризиками, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків їх прояву.

Незважаючи на зростання наукового інтересу та активізацію науково-прикладних досліджень в означеній сфері, проблеми управління фінансовими ризиками потребують подальшого дослідження, зокрема в аспекті аналізу ризик-середовища та виявлення й оцінки фінансових ризиків промислових підприємств різних видів діяльності.

Метою статті є дослідження можливостей використання показників оцінки фінансового стану промислових підприємств як індикаторів виявлення ймовірності виникнення фінансових ризиків для своєчасного усунення загроз фінансових втрат і банкрутства.

Фінансові ризики є основним елементом у системі загроз стабільному функціонуванню та розвитку промислових підприємств, наслідком невиважених управлінських рішень та впливу факторів зовнішнього середовища, які виявляються за різних обставин, пов'язаних із неузгодженістю взаємодії між суб'єктами ринку, недосконалістю відносин з державними структурами, нестабільністю законодавства, виникненням форс-мажорних обставин, спричинених стихійним лихом, техногенними та природними катастрофами, воєнними діями тощо. Виробнича та фінансово-господарська діяльність промислового підприємства пов'язана з різними видами ризиків, здатними призвести до негативних фінансових наслідків. Уникнути факторів, що спричи-

нюють фінансові ризики, неможливо, проте їх мінімізація можлива за умов раннього виявлення їхнього негативного впливу на фінансовий стан промислового підприємства.

Фінансовий ризик, що виникає в процесі функціонування промислового підприємства, призводить до фінансових втрат, обсяг яких визначається як величиною відхилення фактичних показників від планових, так і характером певних фінансово-господарських операцій, значущістю факторів, що спричинюють ризики, їх впливом на кінцевий фінансовий результат.

Виявлення першопричин виникнення факторів, що призводять до негативних фінансових наслідків, дозволяє в результаті їх аналізу виявити певні помилки у прийнятті управлінських рішень в процесі фінансово-господарської діяльності. Тому можна стверджувати, що протидія фінансовим ризикам може бути дієвою, якщо фінансовий результат залежить від особи, яка приймає фінансові рішення. Звідси випливає необхідність систематичного аналізу фінансового стану промислового підприємства. Моніторинг фінансового стану промислового підприємства є інформаційною базою для забезпечення ефективного оперативного управління факторами, що спричиняють фінансові ризики шляхом їх своєчасного виявлення та розробки відповідних заходів щодо їх нейтралізації. Мінімізація або усунення фінансових ризиків промислового підприємства базується на протидії факторам, що їх спричинюють. Тому виявлення факторів, що спричинюють фінансові ризики, є досить важливим елементом у системі заходів щодо зниження або усунення фінансових ризиків промислового підприємства.

Мінімізація фінансових втрат або їх недопущення є кінцевою метою протидії фінансовим ризикам у процесі функціонування промислового підприємства. Показники фінансового стану промислового підприємства, динаміка їх змін і небажані відхилення фактичних показників від запланованих, можна розглядати як індикатори виявлення фінансових ризиків.

Поетапний процес, починаючи з виявлення фінансових ризиків з відповідними факторами, що їх спричинюють і завершуючи розробкою та реалізацією заходів щодо протидії ризикам, наведено на *рис. 1*.

Висока ймовірність виникнення фінансових ризиків, які викликають значні фінансові втрати, є об'єктивною причиною порушення фінансової стабільності промислового підприємства, суттєвого зниження фінансової безпеки, що може спричинити його банкрутство та ліквідацію.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки залежить від ступеня налагодженості технологічних процесів виробництва та контрольованості результатів фінансово-господарської діяльності промислового підприємства, своєчасного виявлення небажаних відхилень фінансових показників від їх нормативних

значень, їх аналізу за джерелами виникнення, за характером проявів у часі, за рівнем можливих фінансових втрат, за можливістю передбачення, за можливістю мінімізації впливу на фінансові результати і т. ін.

Схему підтримки фінансової стабільності промислових підприємств, що базується на аналізі показників їх фінансової діяльності, наведено на *рис. 2*.

За цією схемою увага зосереджується на фінансових ризиках, посилення впливу яких на фінансову діяльність промислового підприємства може призвести до критичного рівня фінансової безпеки з тяжкими наслідками або до його банкрутства, що вимагає розробки та впровадження дієвих заходів, які мають їх мінімізувати або усунути. При виведенні промислового підприємства на рівень безпечного функціонування передбачається моніторинг джерел виникнення фінансових ризиків з метою їх своєчасного виявлення, мінімізації або ліквідації та ряд превентивних заходів щодо унеможливлення їх проявів. За таких умов забезпечується фінансова стійкість функціонування промислового підприємства та стабільний розвиток у середньо- та довгостроковій перспективах.

Управляти фінансовими ризиками промислових підприємств найбільш ефективно можна за умови визначення першопричин їх виникнення шляхом попереднього виявлення та аналізу характеру або механізму впливу факторів, що їх спричиняють. Як показано вище, це можна забезпечити шляхом постійного моніторингу фінансових показників оцінки фінансового стану підприємства та за результатами аналізу небажаних відхилень фактичних показників від нормативних (або запланованих) визначити джерела (фактори), що спричинили ці відхилення.

Будь-яка протидія виникненню фінансових ризиків пов'язана із розробкою певних заходів, упровадження яких потребує відповідних фінансових витрат. Проте у промислового підприємства не завжди в наявності є необхідні фінансові ресурси для протидії фінансовим ризикам. За таких умов може бути реалізовано два варіанти розвитку подій. Зокрема, якщо наявні фінансові ресурси дорівнюють необхідним ($\Phi_{\text{наяв}} = \Phi_{\text{необх}}$), то є можливість реалізувати заплановані заходи, які забезпечують мінімальний рівень виникнення фінансового ризику, що відповідає достатньому рівню фінансової безпеки промислового підприємства.

За умов недостатнього обсягу наявних фінансових ресурсів для покриття необхідних витрат, пов'язаних із реалізацією заходів протидії фінансовим ризикам ($\Phi_{\text{необх}} > \Phi_{\text{наяв}}$), приймається рішення щодо перегляду запланованого обсягу заходів протидії фінансовим ризикам у бік їх зменшення, проте задовольняючи, у крайньому випадку, мінімальні вимоги щодо дотримання належного рівня фінансової безпеки промислового підприємства. Якщо обсяг заходів протидії фінансовим ризикам не може бути зменшений через

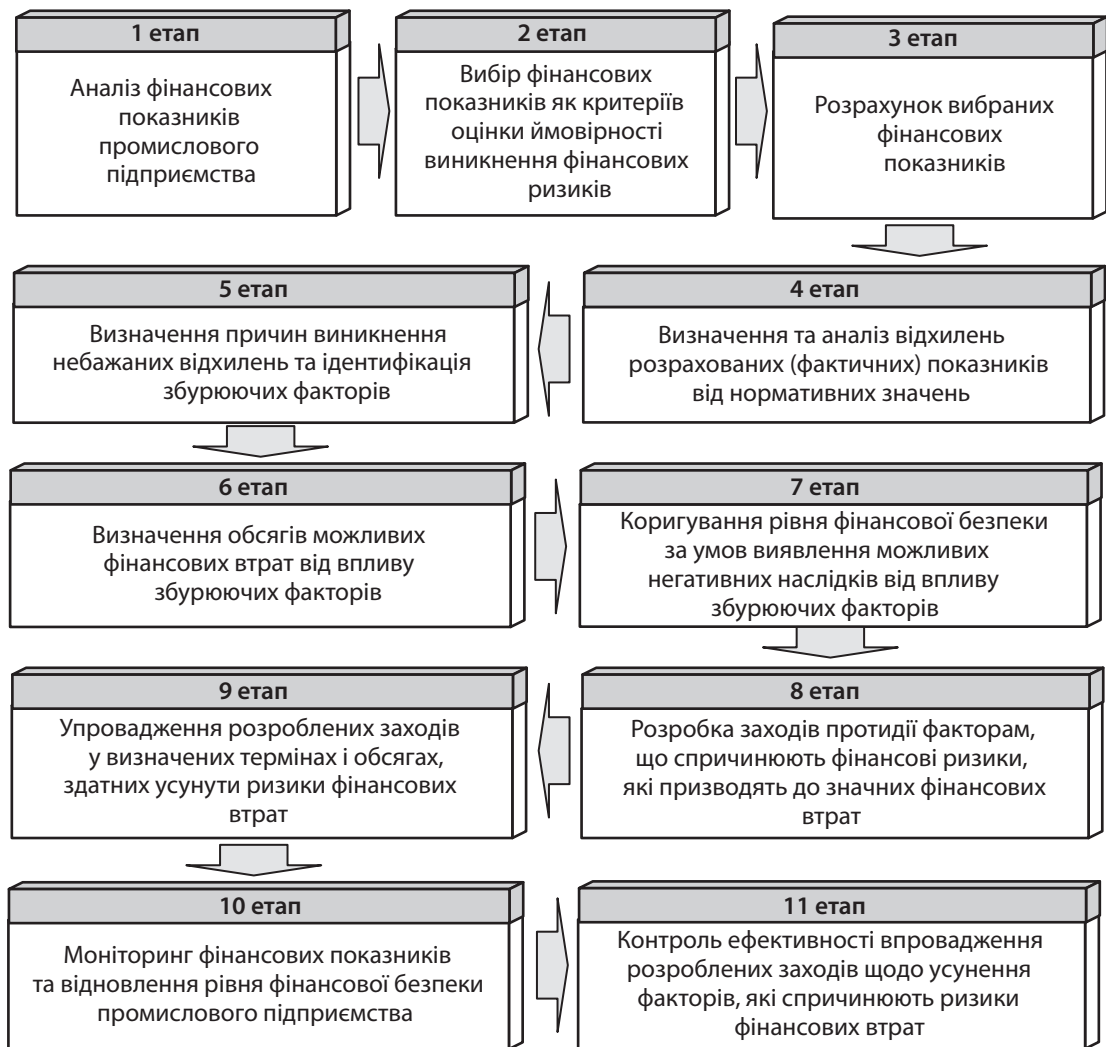

Рис. 1. Схема використання фінансових показників як індикаторів виявлення фінансових ризиків промислового підприємства

Джерело: складено на основі [1–5; 7; 9].

недопустиме зниження рівня фінансової безпеки, то підприємство має залучити додаткові фінансові ресурси з інших джерел для реалізації всіх необхідних заходів протидії фінансовим ризикам.

Фінансова, операційна та інвестиційна діяльність промислових підприємств, які характеризуються галузевими особливостями, значним різноманіттям видів продукції, багатогранністю виробничих процесів і технологій, масштабами виробництва, певними фінансово-господарськими зв'язками з іншими підприємствами реального сектора економіки та установами й організаціями фінансової сфери, обумовлює виникнення специфічних ризиків, що мають відмінності за ознаками прояву в результатах їх фінансово-господарської діяльності.

Види та характер фінансових ризиків промислових підприємств визначаються різними факторами, що їх спричинюють, і мають кількісну форму прояву у вигляді небажаних відхилень, що виявляються при розрахунках показників їх фінансового стану. Зі

складністю технологічних процесів випуску продукції, що обумовлено різноманітними факторами виробництва, починаючи від постачання сировини, матеріалів, комплектуючих і т. ін., укладанням договорів з рядом суміжних підприємств, задіяних у виробничому процесі, налагодженням і дотриманням параметрів технологічних регламентів, необхідністю постійного інноваційного оновлення основних виробничих засобів з метою забезпечення конкурентоспроможності товарів (робіт, послуг) зростає кількість та імовірність виникнення ризиків різного походження, що потребує адекватної реакції протидії їх виникненню (рис. 3).

Ідентифікація ризиків за факторами, що їх спричинюють, можлива за певними показниками оцінки фінансового стану промислового підприємства шляхом аналізу вихідних даних, що задіяні при їх визначенні. Аналіз вихідних даних має дати необхідну інформацію про першопричину виникнення ризикової ситуації, джерела виникнення характерних для неї ризиків, характер прояву та напрями пошуку можливих заходів щодо їх нейтралізації [9].

Рис. 2. Схема підтримки фінансової стабільності підприємства

Джерело: авторська розробка.

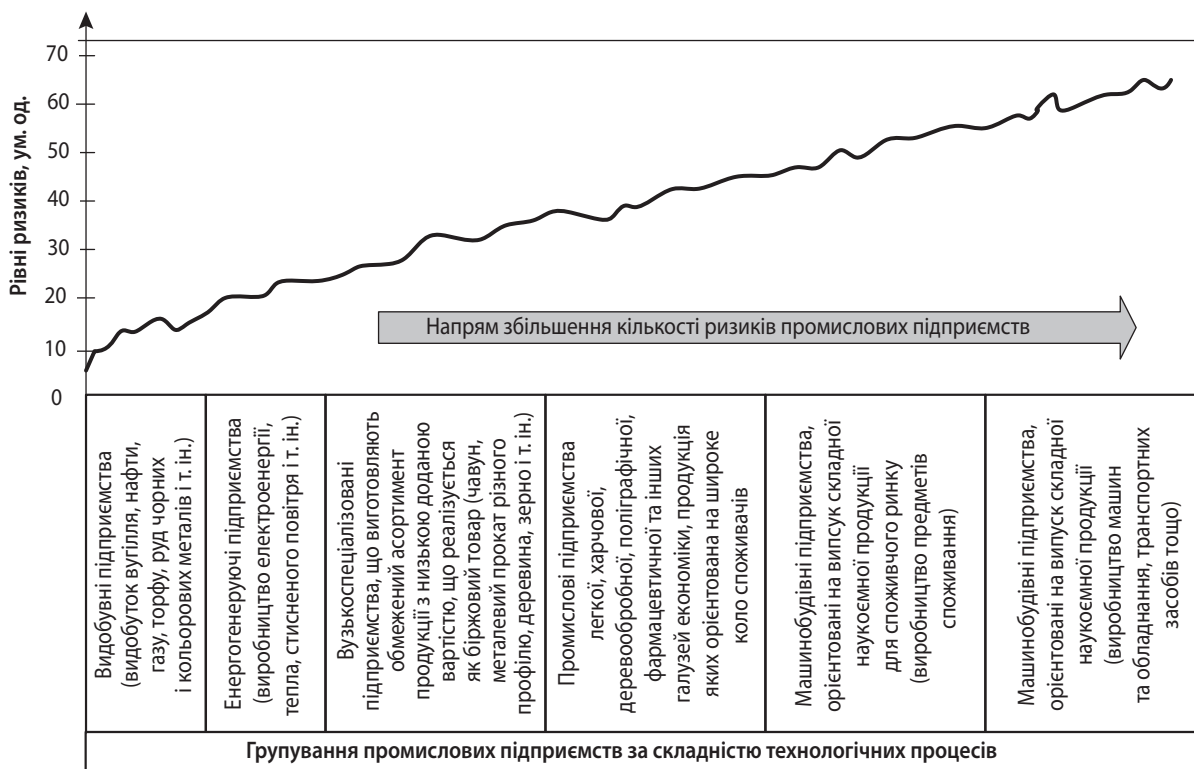

Рис. 3. Тенденція виникнення ризиків різного походження, що призводять до фінансових втрат для різних узагальнених груп промислових підприємств

Джерело: складено на основі [3; 6–8].

Залежно від особливостей виробничого процесу та галузевої приналежності промислових підприємств у процесі їх функціонування виявляється відповідний спектр характерних видів фінансових

ризиків, властивий для певної групи споріднених за видом фінансово-господарської діяльності зазначених підприємств. Концептуальна схема формування заходів протидії фінансовим ризикам промислових

підприємств передбачає детальний аналіз причин їх виникнення, що потребує розподілу промислових підприємств за групами залежно від характеру діяльності та галузевої приналежності (рис. 4).

З уважимо, що ймовірність виникнення фінансових ризиків і можливість фінансових втрат залежать від конкретного напрямку виробничої діяльності та стадії життєвого циклу промислового підприємства. Існуючі різновиди промислових підприємств у процесі свого функціонування потерпають від загроз внутрішнього та зовнішнього середовища, дія яких виявляється в генерації збурюючих імпульсів на всіх напрямках фінансової, операційної та інвестиційної діяльності, у процесі реалізації основних фінансових завдань, які полягають у забезпеченні фінансової рівноваги та необхідного рівня рентабельності; збільшенні майна підприємства (особливо в частині основних засобів, що беруть участь у створенні продукції (виконанні робіт, наданні послуг); забезпеченні фінансової гнучкості (рис. 5).

Основним фінансовим завданням відповідають певні види діяльності промислових підприємств, кожен з яких оцінюється цілим рядом фінансових показників, які характеризують, наскільки певний вид діяльності здійснюється відповідно до планових завдань чи нормативів або має відхилення, що свідчить про наявність збурюючих факторів, які негативно впливають на результати фінансової діяльності (табл. 1).

Величину необхідних відхилень можна визначити абсолютними або відносними показниками в залежності від зручності аналізу певних відхилень для прийняття зважених фінансових рішень. Відносні значення мають певні переваги при порівнюванні отрима-

них даних з іншими даними окремих показників оцінки фінансового стану промислового підприємства.

Величина допустимого перевищення негативних відхилень фактичних значень показників фінансового стану від нормативних або планових, має бути встановлена з урахуванням галузевої приналежності промислового підприємства, характеру його фінансово-господарської діяльності, специфіки і масштабів виробництва, стадії життєвого циклу і т. ін. При цьому критичне значення співвідношення, тобто таке, яке порушує стан фінансової безпеки промислового підприємства пропонується визначати як:

$$\frac{K_{\Phi ij}}{K_{Hij}} \geq W, \quad (1)$$

де W – значення співвідношення, яке порушує стан фінансової безпеки; i – порядковий номер виду діяльності; j – порядковий номер показника фінансового стану певного етапу діяльності промислового підприємства.

Виявлення факторів, що зумовлюють негативні відхилення показників, дозволяє визначити першопричини їх виникнення та розробити адекватні заходи щодо їх усунення або мінімізації. За відсутності постійного моніторингу значень означених показників та контролю зазначених відхилень підприємство не зможе своєчасно розробити адекватні дії, спрямовані на мінімізацію фінансових втрат, які є результатами прояву тих чи інших видів фінансових ризиків. Факторами, що спричиняють ризики фінансових втрат, можуть бути: специфічні для окремого підприємства збої параметрів технологічного процесу; високий ступінь зносу обладнан-

Рис. 4. Схема формування заходів протидії фінансовим ризикам

Джерело: авторська розробка.

Рис. 5. Напрями, цілі та завдання фінансової діяльності та критичні фінансові ризики на етапах життєвого циклу промислового підприємства

Таблиця 1

Визначення співвідношень фактичних і нормативних (планових) показників фінансового стану

Основні завдання фінансової діяльності	Основні показники фінансового стану промислового підприємства	Нормативні значення показників ($K_{Нij}$)	Фактичні значення показників ($K_{Фij}$)	Співвідношення показників ($K_{Фij} / K_{Нij}$)
1	2	3	4	5
Фінансове забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності	1.1. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власним капіталом	$\geq 0,10$	$K_{Ф11}$	$K_{Ф11} / K_{Н11}$
	1.2. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів інвестиційним капіталом	$\leq 0,90$
	1.3. Коефіцієнт стійкого фінансування	$\geq 0,50$
	1.4. Коефіцієнт фінансової залежності	$\leq 0,33$
	1.5. Коефіцієнт автономії	$> 0,66$	$K_{Ф15}$	$K_{Ф15} / K_{Н15}$
Пошук резервів збільшення доходів, прибутків, рентабельності, ділової активності та платоспроможності	2.1. Темпи зростання прибутку	$> 1,00$	$K_{Ф21}$	$K_{Ф21} / K_{Н21}$
	2.2. Темпи зростання активів	$> 1,00$
	2.3. Рентабельність власного капіталу	$\geq 0,15$
	2.4. Рентабельність виробництва	$\geq 0,10$
	2.5. Рентабельність продаж	$\geq 0,05$	$K_{Ф25}$	$K_{Ф21} / K_{Н25}$
Виконання фінансових зобов'язань перед контрагентами	3.1. Тривалість погашення кредиторської заборгованості	*	$K_{Ф31}$	$K_{Ф31} / K_{Н31}$
	3.2. Співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості	$> 2,00$
	3.3. Показник поточної заборгованості кредиторам	*
	3.4. Показник поточної заборгованості акціонерам	*
	3.5. Коефіцієнт фінансового ризику	$< 0,50$	$K_{Ф35}$	$K_{Ф35} / K_{Н35}$

1	2	3	4	5
Мобілізація фінансових ресурсів для фінансування розвитку, збільшення власного капіталу	4.1. Показник розвитку промислового підприємства	> 1,00	$K_{\Phi 41}$	$K_{\Phi 41} / K_{H41}$
	4.2. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0,20
	4.3. Коефіцієнт мобільності активів	> 0,40
	4.4. Коефіцієнт іммобілізації	*	...	$K_{\Phi 45} / K_{H45}$
	4.5. Коефіцієнт капітального покриття	*	$K\Phi_{45}$	$K_{\Phi 45} / K_{H45}$
Контроль за ефективним цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів	5.1. Прибутковість інвестицій	*	$K\Phi 51$	$K\Phi 51 / K_{H51}$
	5.2. Період окупності власного капіталу	*
	5.3. Обсяг продажу	*
	5.4. Обсяг прибутку	*
	5.5. Обсяг витрат	*	$K_{\Phi 55}$	$K_{\Phi 55} / K_{H55}$

Примітка: * – планові (бюджетні) значення показників.

Джерело: складено на основі [5; 7; 9].

ня та устаткування; неякісна сировина та матеріали; проблеми в налагодженні коопераційних зв'язків із суміжними підприємствами; низький рівень реалізації бізнес-процесів; неякісна логістика постачання сировини, матеріалів, комплектуючих і готової продукції у збутову мережу; втрата довіри до контрагентів з причин несвочасного виконання або невиконання їх зобов'язань і т. ін., що визначає якість продукції, продуктивність праці, ефективність використання основних виробничих засобів, їх фондівіддачу, рентабельність виробництва тощо. Заходи протидії факторам, що спричиняють фінансові ризики, можуть стосуватися не тільки фінансових рішень, а й питань організації та управління підприємством, умов реалізації технологічних процесів, ресурсного забезпечення виробництва, взаємовідносин із суміжними підприємствами, удосконалення збутової діяльності, маркетингових програм і т. ін., що суттєво може покращити результати фінансово-господарської діяльності промислового підприємства.

ВИСНОВКИ

Управління фінансовими ризиками промислових підприємств найбільш ефективно за умов визначення першопричин їх виникнення шляхом попереднього аналізу фінансових показників, характеру або механізму впливу на них певних факторів, що призводять до негативних відхилень їх значень від нормативних або планових. Показники фінансового стану можна розглядати як індикатори виявлення фінансових ризиків промислового підприємства за відхиленнями їх значень від нормативних або планових. Для усунення ризиків, що призводять до значних фінансових втрат і можливого банкрутства промислового підприємства, необхідно здійснювати постійний моніторинг відхилень значень фінансових показників

від нормативних або планових і своєчасно здійснювати превентивні заходи протидії їх виникненню.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є розробка антиризикових заходів, спрямованих на протидію негативному впливу фінансових ризиків та визначення їх впливу на вартість промислового підприємства, що дозволить забезпечити прикладний характер наукового дослідження. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. AIRMIC, ALARM, IRM: Стандарты управления рисками. URL: <http://www.ferma.eu/app/uploads/2011/11/a-risk-management-standard-russian-version.pdf>
2. International risk management standards / Institute of Risk Management. URL: <https://www.theirm.org/what-we-say/thought-leadership/international-risk-management-standards/>
3. Бадалова А. Г. Пантелеєв А. В. Промышленный риск-менеджмент. М.: Доброе слово, 2018. 288 с.
4. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками. Киев: НИКА-Центр, 2005. 600 с.
5. Кальченко О. М., Шишкіна О. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Чернівці: Видавець Брагінець О. В., 2018. 524 с.
6. Козенков Д. Є. Життєвий цикл організацій та етапи життєвого циклу виробничих систем. *Проблеми економіки транспорту*. 2011. Вип. 2. С. 74–78.
7. Семенова К. Д., Тарасова К. І. Ризики діяльності промислових підприємств: інтегральне оцінювання: монографія. Одеса: ФОП Гуляєва В. М., 2017. 234 с.
8. Цвігун Т. В. Механізм управління ризиками в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2017. Вип. 23. Ч. 2. С. 9–13. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/4.pdf>

9. Шишкіна О. В. Ідентифікація та експрес-оцінка фінансових ризиків промислових підприємств. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 4. С. 238–246. URL: <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=1397>

REFERENCES

- “AIRMIC, ALARM, IRM: Standarty upravleniya riskami” [AIRMIC, ALARM, IRM: Risk Management Standards]. <http://www.ferma.eu/app/uploads/2011/11/a-risk-management-standard-russian-version.pdf>
- Badalova, A. G. Panteleyev A. V. *Promyshlennyy risk-menedzhment* [Industrial Risk Management]. Moscow: Dobroe slovo, 2018.
- Blank, I. A. *Upravleniye finansovymi riskami* [Financial Risk Management]. Kyiv: NIKA-Tsent, 2005.
- “International risk management standards”. Institute of Risk Management. <https://www.theirm.org/what-we-say/thought-leadership/international-risk-management-standards/>
- Kalchenko, O. M., and Shyshkina, O. V. *Finansovyi analiz* [Financial Analysis]. Chernihiv: Vydavets Brahynets O. V., 2018.
- Kozenkov, D. Ye. “Zhyttievyi tsykl orhanizatsii ta etapy zhyttievoho tsyklu vyrobnychkh system” [Organizational Life Cycle and Life Cycle Stages of Production Systems]. *Problemy ekonomiky transportu*, no. 2 (2011): 74-78.
- Semenova, K. D., and Tarasova, K. I. *Ryzyky diialnosti promyslovykh pidpriemstv: intehrane otsiniuvannia* [Risks of Activity of Industrial Enterprises: Integral Estimation]. Odesa: FOP Hulaiieva V. M., 2017.
- Shyshkina, O. V. “Identyfikatsiia ta ekspres-otsinka finansovykh ryzykiv promyslovykh pidpriemstv” [Identification and Rapid Assessment of Financial Risks of Industrial Enterprises]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriia «Ekonomichni nauky»*. 2014. <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=1397>
- Tsvihun, T. V. “Mekhanizm upravlinnia ryzykamy v systemi upravlinnia pidpriemstvom” [Risk Management Mechanism in Enterprise Management System]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia «Ekonomika i menedzhment»*. 2017. <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/4.pdf>